

Elsbeth van der Laan: Filosoferen met Gijsbrecht

Edward van de Vendel heeft Vondels *Gijsbrecht van Amstel* herschreven tot *Gijsbrecht*: een ontroerend episch gedicht in vijf bedrijven voor kinderen en volwassenen, geïllustreerd door Hanneke van der Hoeven. 'Een rauw verhaal over de strijd om Amsterdam rond 1302. Een verhaal met helden die bedreven worden, echte liefde die in stormen stand houdt en een zeer verrassende ontknopning', staat op de achterflap. En dat is maar een deel van het leesgenot, want vooral ook het prachtige rijm bezorgt steeds opnieuw kippenvel.

Lessuggestie

Het boek kan zowel voor de onder- als de bovenbouw dienen als aanknopingspunt voor bijvoorbeeld klassengesprekken, drama-opdrachten, literatuuronderzoekjes, etcetera.

Filosoferen over helden

De eerste bladzijde is bijvoorbeeld al uitermate geschikt voor een filosofische gedachtenwisseling (zie afbeelding 1).

De volgende opdracht kan leerlingen aan het denken zetten over helden.

- Denken (individueel):
- Schrijf voor jezelf een paar namen op van helden.
- Waarom zijn dat helden?
- Heb je wel eens iets heldhaftigs meegemaakt?
- Delen (in tweetallen):
- Bespreek met je buurman/-vrouw de namen.
- Bespreek met elkaar de vraag: Wanneer is iemand een held?
- Vertel elkaar één ding dat je meegemaakt hebt, waarbij je dacht 'dat was wel heldhaftig van mij/de ander'.

- Uitwisselen (klassikaal): op het bord komt in het midden het woord 'held'. De leerlingen inventariseren namen van helden en bespreken waarom dat helden zijn.

De docent kan een aantal sturende vragen stellen in het klassengesprek over helden, zoals:

- Wanneer is iemand een held?
- Is iemand ook een held als hij verliest?
- Zijn er ook onbekende of 'stille' helden?
- Kun je ook een held zijn als niemand je ziet (dus bestaat een held zonder anderen?)?

Uiteraard kunnen er allerlei sporthelden, onbekende helden, popsterren en striphelden de revue passeren. Misschien komen de leerlingen ook wel op geschreven helden/schavuiten, die het opnemen voor de zwakkeren, zoals de spin Anansi of Tijl Uilenspiegel.

Na het klassengesprek kan de docent vertellen over het verhaal van de held Gijsbrecht, die al 700 jaar een held is, vooral doordat Van den Vondel in 1673 het toneelstuk 'Gijsbrecht van Aemstel' heeft geschreven. Nu nog wordt dat toneelstuk ieder jaar in Amsterdam opgevoerd. Dat verhaal is vertaald in de taal van nu. De docent kan een deel voorlezen en eventueel opmerkingen maken over het gebruik ervan voor een boekverslag.

Edward van de Vendel & Hanneke van der Hoeven, *Gijsbrecht. Naar Vondels Gysbrecht van Aemstel*. Amsterdam, Em. Querido's Uitgeverij B.V. 1998. ISBN 90 214 8509 5 / NUGI 222. f 29,95

EEN HELD

Is een held
een held
als hij alleen is?
Als er nergens mensen zijn
om hulp van hem te krijgen,
leiding, veiligheid –
als er niemand hapjes van hem neemt
en hongert naar nog meer?
Is een held nog wel
een held
wanneer de vijand weg is
en de veldslagen voorbij?
Haalt een held
in stilte
adem
als een held?

Afbeelding 1:
Eerste bedrijf een held.

Gijsbrecht staat tussen de dikke stenen
van de poort van Amsterdam, die,
net als Gijsbrecht,
stoer zijn, dapper, onverzettelijk.
Gijsbrecht is de aanvoerder,
de baas, de raadsman –
ja, de vader
van de stad.

Een man van honderd antwoorden
op honderd bange vragen.
Gijsbrecht
is een held.

Hij ziet het lege veld en denkt:
Zou ik ze allemaal
de stuipen op het lijf hebben gejaagd?
Godoppermachtig!

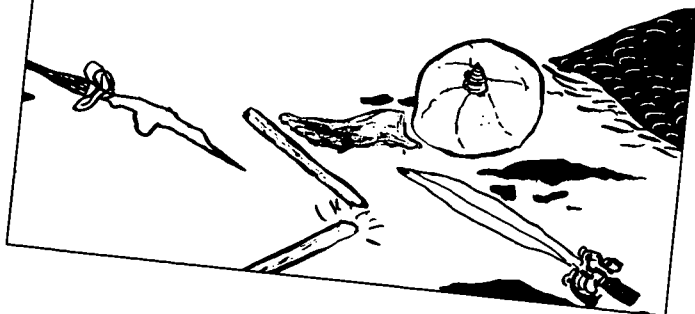
Maar tegelijkertijd
gedijt er iets in zijn gedachten
wat hem plaagt.
Iets ongerijmds.
Iets wat niet kloppen wil
in het verhaal...

'Stellen helden vragen?'
mompelt Gijsbrecht,
'vragen aan zichzelf?'

Gijsbrecht heeft de Amsterdammers
door de oorlog heen geleid.
Een jaar al zijn ze alles kwijt:
hun velden en hun wegen
en hun vrijheid,
want de Kennemers en Waterlanders,
hebben met hun aanvoorders
– Egmond en Haarlem,
laten we ze maar De Vijand noemen –
een jaar lang
voor de poort gelegen.
Niemand kon nog in of uit de stad.

En nu staat Gijsbrecht bij de poort
en kijkt over de velden.
Er liggen wapens, weggesmeten.
In paniek misschien?
Heeft iemand leeuwen losgelaten?
Of een engel?
God heeft toch al eeuwen
geen gezanten meer gestuurd,
maar God is Goed,
denkt Gijsbrecht,
God kan alles.
Dat is waar,
14 maar tegen zijn zoon Veenerick,
die hij vaak van engelen vertellen moet,
zegt Gijsbrecht altijd:
'God weet zelf wanneer,
waarom en hoe Hij
wel of niet
iets doet.'

Toch stamelt Gijsbrecht:
'God, ik kan het niet geloven.
Nog maar kort geleden
hoorde je de vijand schreeuwen:
'Gijsbrecht! Hee!
We maken van je stad een puinhoop!
Nee!
Een asvlakte!'

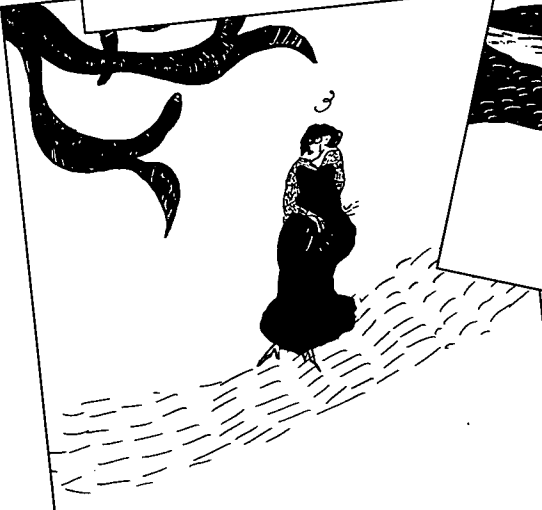
Badeloch heeft nu al jaren
thuisgezeten, want
dat doet de echtgenote van een held:
ze wacht. Ze wringt
dingen met haar vingers.
Alles wat de held niet kan gebruiken onderweg,
angstige gedachten,
bange voor gevoelens,
zenuwen,
dat legt hij bij zijn afscheidskus
tussen de lippen
van zijn lieve vrouw.
Heldenvrouwen wachten
op de thuiskomst van hun man

Nee! Nee!
Een akkertje vol dooien!"
Maar het veld is leeg.
Dus na een tijd van oorlog en ellende
is het nu, één dag voor Kerstmis,
vrede?"

Gijsbrecht denkt aan zijn familie –
geleden hebben ze,
de afgelopen jaren.
Machteld is al dood en ook haar man:
laf vermoord – de vijand wilde
ieder lid van de familie
straffen.

Machtelds dochter Klaris is het klooster ingegaan.
En Gozewijn, de brave oude bisschop Gozewijn,
een oom, is uit zijn ambt gezet
en eerloos naar de stad gevlucht.
Otto, één van Gijsbrechts broers,
is gestorven
in de strijd.

15

en als hij thuis is vrezen ze
voor zijn vertrek.
Soms fluisteren ze wijze dingen in zijn oor.
Soms krijsen ze –
en dat
is een afschrikkelijk gehoor.
Maar het blijde nieuws van de verlaten velden
heeft nu ook Badeloch bereikt:
Gijsbrecht zond zijn boodschapper
– een brave jongen, toegewijd en snel –
met een bericht naar het kasteel.